

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра бухгалтерського обліку і аудиту

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
«Облік, аудит і оподаткування підприємницької діяльності»
(назва магістерської програми)

на тему: «Особливості обліку та контролю дебіторської заборгованості
(на прикладі ТОВ «Броктранс»)»
(назва теми)

Виконавець:

студент обліково-економічного факультету
Цонкова Євгенія Георгіївна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент
(науковий ступінь, вчене звання)
Шаровська Тамара Сергіївна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У процесі фінансового-господарської діяльності кожне підприємство вступає в певні економічні взаємовідносини з іншими суб'єктами господарювання, в результаті цього відбуваються господарські операції, які, з погляду фінансової стабільності підприємства, є дебіторською заборгованістю.

Актуальність теми полягає в тому, що дебіторська заборгованість як показник, є не лише індикатором, що визначає рівень заборгованості, а і економічним явищем, що впливає на діяльність підприємства в цілому. Однак аналізу і оцінці дебіторської заборгованості не приділяється належна увага, що призводить до негативних наслідків – прискореного зростання заборгованості перед підприємством, не повернення боргів, втрачання власних коштів.

Активи іммобілізовані у вигляді заборгованості дебіторів, під впливом чиннику часу втрачають свою вартість, що скорочує ресурси суб'єктів господарювання. Саме тому ефективне управління дебіторською заборгованістю полягає у своєчасній її інкасації. В свою чергу, цей процес можливий тільки за наявності організованого процесу обліку операцій з контрагентами та контролю за умовами співпраці з покупцями і замовниками та строками погашення заборгованостей. Цей аспект діяльності підприємств є дуже актуальним в сучасних економічних умовах України, що пов'язано із негативним впливом світової економічної кризи. А не належна увага до контролю за розрахунками на кожному окремо взятому підприємстві підсилює тенденції неплатежів, і як ланцюгова реакція виникає сумнівна та безнадійна заборгованість, банкрутство вітчизняних підприємств.

Питання обліку, аналізу та контролю дебіторської заборгованості розглядали такі науковці як: Береза С. Л., Бутинець Ф. Ф., Гуцаленко Л. В., Гуцайлук З. В., Добровольська О. В., Максимова В. Ф., Москалюк Г. О., Нападовська Л. В., Собко В. В., Усач Б. Ф., Чумаченко М. Г., Шевчук В. О., Яструбський М. Я. та інші. Однак невирішенні питання все ж таки є і вони потребують додаткової уваги науковців та практиків.

Мета і завдання дослідження. Метою дипломної роботи є дослідження теоретичних і практичних основ обліку, контролю та аналізу дебіторської заборгованості, також обов'язково є розробка шляхів удосконалення.

З поставленої мети випливають такі завдання даної дипломної роботи:

- розкрити поняття «дебіторської заборгованості»;
- описати теоретичні та методичні аспекти обліку дебіторської заборгованості;
- розкрити методика контролю та аналізу дебіторської заборгованості,
- вивчити організаційно-правову характеристику ТОВ «Броктранс»;
- розглянути організацію бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості на ТОВ «Броктранс»;
- провести аналіз стану дебіторської заборгованості на підприємстві;
- провести кореляційно-регресійний аналіз дебіторської заборгованості на підприємстві;

– розробити рекомендації щодо удосконалення обліку, управління і контролю за дебіторською заборгованістю на досліджуваному підприємстві.

Об'єктом дослідження є процес обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та методичних засад, пов'язаних із застосуванням обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю підприємства.

Методи дослідження. Для досягнення мети випускової роботи в процесі дослідження організації й методики бухгалтерського обліку та контролю операцій з обліку дебіторської заборгованості на ТОВ «Броктранс» застосовувався комплекс загальнонаукових методів. Були використані методи індукції, дедукції – при дослідженні теоретичних питань бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості; аналізу і синтезу – для виявлення спільних та відмінних рис у наукових підходах до обліку дебіторської заборгованості; спостереження та порівняння – для визначення стану обліку господарських операцій ТОВ «Броктранс»; абстрактно-логічний метод і метод причинно-наслідкового зв'язку, а також метод аналогії – для удосконалення методики бухгалтерського обліку і контролю дебіторської заборгованості діяльності ТОВ «Броктранс»; аналіз коефіцієнтів – для формування критеріїв оцінювання ефективності виробничо-фінансової діяльності досліджуваного підприємства.

У якості основного методу пізнання використано діалектико-системний підхід, згідно з яким усі процеси розглядаються й аналізуються у взаємозв'язку, взаємозалежності та розвитку.

Інформаційною базою дослідження стали законодавчі та нормативні документи України, Міжнародні стандарти фінансової звітності, праці вітчизняних і закордонних вчених з питань обліку, контролю, аналізу фінансових результатів, спеціалізовані періодичні видання, навчальні посібники, а також ресурси всесвітньої мережі Інтернет. Практичну інформацію для дослідження нами було отримано безпосередньо на досліджуваному підприємстві ТОВ «Броктранс», зокрема використовувались накази керівництва, службові записки, первинні документи, облікові реєстри та форми фінансової звітності.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (58 найменувань) та 14-ти додатків. Загальний обсяг роботи становить 92 сторінки. Основний зміст викладено на 86 сторінках. Робота містить 19 таблиць, 6 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ**» розглянуто сутність, види та оцінка дебіторської заборгованості підприємств, нормативне забезпечення обліку та контролю дебіторської заборгованості, облік дебіторської заборгованості згідно МСФЗ.

У другому розділі **«ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ТОВ «БРОКТРАНС»** проаналізовано організаційно-економічний стан об'єкта дослідження, розкрито особливості формування первинного, аналітичного і синтетичного дебіторської заборгованості, організація інвентаризації, а також запропоновані напрямки поліпшення організації обліку дебіторської заборгованості.

У третьому розділі **«КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ТОВ «БРОКТРАНС»** проведено аналіз дебіторської заборгованості та фінансового стану підприємства, наведена методика проведення контролю дебіторської заборгованості, внесені пропозиції щодо підвищення фінансового стану підприємства, побудована економіко-математична модель на основі фінансових показників підприємства для вивчення взаємозв'язку дебіторської заборгованості від факторів, які впливають на її величину методами кореляційно-регресійного аналізу.

ВИСНОВКИ

У роботі на підставі теоретичного узагальнення вирішено наукове завдання щодо удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю підприємства.

На основі узагальнення отриманих автором результатів зроблено такі висновки:

1. В результаті дослідження визначено, що дебіторська заборгованість – це частина оборотного капіталу, а також вимоги на його отримання у вигляді готівки, матеріальних та інших ресурсів від господарюючих суб'єктів. Тому найбільш точне її трактування наступне: «Дебіторська заборгованість – це матеріальні ресурси, що не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена з кругообігу грошових коштів». Наведене визначення дає уявлення про економічну природу дебіторської заборгованості і визначає її місце в бухгалтерському обліку.

П(С)БО 10 визначає методи оцінки дебіторської заборгованості на етапах зарахування її на баланс підприємства при відображенні у фінансовій звітності на дату балансу і при списанні з балансу як безнадійної. Для організації обліку дебіторської заборгованості важливе значення має її класифікація. Дослідивши класифікації дебіторської заборгованості, запропоновані різними авторами, ми пропонуємо виділити такі основні класифікаційні ознаки: за строками погашення, за ступенем спорідненості з контрагентами та за об'єктами виникнення. Розподіл дебіторської заборгованості за такими ознаками допоможе оцінити реальний стан розрахунків з покупцями та сприятиме скороченню суми такої заборгованості.

2. Досить важливим питанням у розкритті теми обліку дебіторської заборгованості є визначення нормативної бази, яка регулює порядок та правильність здійснення обліку. Правові засади організації документального оформлення дебіторської заборгованості чітко регламентуються законами України, постановами Кабінету Міністрів, наказами міністерств, відомств, державної податкової адміністрації, Національного банку України. Отже, перелік нормативно-

законодавчих документів з обліку та аналізу дебіторської заборгованості за наведеними вище документами не закінчується, а має велике продовження. І вміння орієнтуватися серед різних нормативно-правових актів, що суперечать один одному, допомагає правильно вести бухгалтерський облік на підприємстві, а також своєчасно здійснювати аналіз дебіторської заборгованості, щодо управління нею.

3. Принципи обліку дебіторської заборгованості можна знайти в різних міжнародних стандартах, а саме: МСБО 1 «Подання фінансової звітності», МСБО 18 «Дохід», МСБО 16 «Основні засоби», МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання й оцінка», МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації». Також новий МСФЗ 15 «Виручка за договорами з клієнтами» вводить поняття переходу контролю. Згідно з МСФЗ 15 для вирішення питання коли і в яких сумах визнавати дохід від договорів з клієнтами, підприємства повинні будуть застосовувати послідовну модель аналізу договорів.

Будь-яке безумовне право на винагороду подається окремо як дебіторська заборгованість. Договірної актив і дебіторська заборгованість і будь-яке знецінення, що відноситься до них, повинні бути враховані відповідно до МСФЗ 9 «Фінансові інструменти». Різниця між первісно визнаною сумою дебіторської заборгованості і сумою отриманої виручки повинна бути визнана як витрати від знецінення.

Таким чином, облік дебіторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами має як спільні так і відмінні риси. За національними стандартами дебіторська заборгованість чітко регулюється П(С)БО, а за міжнародними стандартами зазначаються лише загальні правила. Отже, для гармонізації обліку дебіторської заборгованості за П(С)БО та МСБО (МСФЗ) потрібно удосконалити національну систему обліку дебіторської заборгованості, враховуючи міжнародний досвід. Це підвищить повноту, суттєвість і достовірність облікової інформації для ефективного управління дебіторською заборгованістю.

4. ТОВ «Броктранс» займається наданням послуг в сфері агентування та фрактування річкового та морського транспорту; брокерських, посередницьких, дилерських, консультаційних послуг та декларуванням вантажів. У складі трудового колективу виділяють 4 особи: генеральний директор, головний бухгалтер, брокер, помічник брокера. У своїй діяльності підприємство використовує наступні програми: «1С: Бухгалтерія 7.7» (для ведення бухгалтерського і податкового обліку та формування бухгалтерської, статистичної й податкової звітності; «М.Е.Дос» (для здійснення електронного документообігу).

5. Надання послуг ТОВ «Броктранс» супроводжує первинними документами: рахунками, актами, накладними, договорами. Перелік документів, що супроводжують ту чи іншу операцію, може змінюватися залежно від її особливостей. Чинним законодавством не передбачено будь-яких типових документів для оформлення операцій із надання/отримання послуг. Така ситуація має як позитивні, так і негативні сторони. Головною перевагою відсутності типової форми є можливість складання документа «під себе», тобто включення до нього додаткових реквізитів виходячи з інтересів підприємства.

Побудова аналітичного обліку на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» повинна забезпечити отримання даних про заборгованість, строк сплати по якій ще не настав, а також заборгованість, не сплачену в строк. Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками ведеться за кожним покупцем чи замовником, за кожним пред'явленим до сплати документом, а також за строками погашення заборгованості.

6. Основою удосконалення системи бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості є підвищення рівня економічних знань та ділової кваліфікації працівників обліку, оскільки в сучасних умовах правильно і раціонально організувати облікові роботи на підприємстві можуть тільки спеціалісти.

Особливої уваги потребує порядок списання простроченої дебіторської заборгованості, оскільки правильне і своєчасне списання дебіторської заборгованості відіграє важливу роль при формуванні фінансових результатів діяльності підприємства. Таким чином, результати виконаного дослідження дебіторської заборгованості свідчать про необхідність удосконалення методичного підходу до обліку дебіторської заборгованості як інструменту покращення фінансового стану підприємства.

Також, оскільки ТОВ «Броктранс» використовує програму «1С: Бухгалтерія 7.7», яка не адаптована до специфіки обліку на малих підприємствах, то пропонуємо поступовий перехід на програму «1С: Управління невеликою фірмою 8 для України», оскільки вона дозволить реалізувати на практиці простий механізм надання послуг в невеликих фірмах, враховуючи їх специфіку діяльності.

7. У результаті перевірки відповідності даних аналітичного обліку реалізації послуг первинним документам ТОВ «Броктранс» виявилось, що дебіторська заборгованість по даним первинних документів контрагента досліджуваного підприємства ТОВ «Аванта» становить 1670 грн, а по даним аналітичного обліку на цю суму відображена заборгованість іншого дебітора, а саме ПП «Даллер». Зазначимо, що таке відхилення не є суттєвим, оскільки на показниках нерозподіленого прибутку (непокритих збитків) не позначилося.

Для забезпечення відповідності даних аналітичного обліку реалізації послуг первинним документам ТОВ «Броктранс» рекомендовано посилити контроль за своєчасністю та правильністю обробки первинної документації. При впровадженні у практичну діяльність вище названих заходів зросте рівень ефективності діючої системи обліку, аналізу та внутрішнього контролю на ТОВ «Броктранс». За внутрішній контроль на підприємстві відповідає керівник, який також виступає головним бухгалтером підприємства, тому бажано задіяти та виділити ще одну посаду для особи, яка безпосередньо буде відповідати за непереривність та якість ведення внутрішнього контролю на ТОВ «Броктранс».

8. Аналіз динаміки складу та структури дебіторської заборгованості товариства «Броктранс» показав, що протягом аналізованого періоду на підприємстві дебіторська заборгованість зменшилась на 54,8 тис.грн або на 55,41%. Виникнення даної тенденції зумовило зменшення всіх її складових. Так, у 2017 році порівняно з 2016 роком дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги, дебіторська заборгованість за виданими авансами та інша поточна дебіторська

заборгованість зменшилися як у абсолютному, так й у відносному виразі відповідно на 10,49 тис.грн, 30,65 тис.грн та 13,66 тис.грн або на 21,28%, 90,68% та 86,46%. Аналіз стану формування дебіторської заборгованості ТОВ «Броктранс» показав, що протягом аналізованого періоду як в структурі дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, так і в структурі іншої поточної дебіторської заборгованості переважає питома вага заборгованості з терміном погашення до 3 місяців – відповідно понад 85% дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги та 77% іншої поточної дебіторської заборгованості. З метою оптимізації дебіторської заборгованості ТОВ «Броктранс» рекомендовано вдатися до її рефінансування.

З метою мобілізації виявленого резерву підприємству рекомендовано: сформулювати кредитну політику, що дає змогу максимально ефективно використовувати дебіторську заборгованість як інструмент збільшення продажу, і комплекс заходів, які спрямовані на зниження ризику виникнення простроченої або безнадійної дебіторської заборгованості; впроваджувати в практику управління лімітування дебіторської заборгованості як у загальних обсягах, так і у розрахунку на одного дебітора (існуючого чи потенційного) і періодично переглядати граничні суми; своєчасно здійснювати контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості; вивчати фінансовий стан покупців для набуття впевненості щодо його платоспроможності; виробити процедуру стягування прострочених боргів.

Упровадження запропонованих рекомендацій дозволить підвищити ефективність виробничо-господарської діяльності ТОВ «Броктранс» та досягнути зростання рівня його конкурентоспроможності.

Анотація кваліфікаційної роботи магістра

АНОТАЦІЯ

Цонкова Є. Г., «Особливості обліку і контролю дебіторської заборгованості (на прикладі ТОВ «Броктранс»)»,
(*прізвище та ініціали студента*) (назва кваліфікаційної роботи)
кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «071 «Облік і оподаткування» за магістерською програмою
«Облік, аудит та оподаткування в управлінні підприємницькою діяльністю»,
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2018 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – облік, аналіз та внутрішній контроль дебіторської заборгованості ТОВ «Броктранс».

У роботі розглядаються теоретичні аспекти обліку дебіторської заборгованості
Проаналізовано порядок визначення дебіторської заборгованості та її відображення у фінансової звітності, проаналізовано фінансову звітність, а також контроль дебіторської заборгованості.

Запропоновано удосконалення обліку дебіторської заборгованості та шляхи поліпшення стану внутрішнього контролю.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, фінансова звітність, доходи, облік, аналіз, контроль.

ANNOTATION

Tsonkova Y. H., «Peculiarities of the region and control of receivables (on the application of TOV «Broctrans»)»,
(*students surname and initials*) (work title)
thesis for Master degree in specialty «Accounting and taxation»
under the program
«Accounting, audit and taxation in the management of entrepreneurial activity»
Odessa National Economic University
Odessa, 2018

This thesis consists of three chapters object of study accounting for receivables.

Diploma thesis deals with theoretical aspects of the procedure for determining the receivables, the analysis of receivables, as well as control of receivables

Keywords: receivables, financial statements, income, expenses, accounting, analysis, control.